

- onze grens. – Nieuwsbrief sectie Hymenoptera van de NEV, Bzzz 24: 62-64.
- Peeters, T.M.J. 2011. *Ibalia leucospoides* in Nederland. – HymenoVaria 3: 54-56.
- Peeters, T.M.J. 2013. *Aulacus striatus* in Nederland. – HymenoVaria 6: 23-25.
- Peeters, T.M.J. 2015a. Bijdragen over Diapriidae 1. Hoe doe je dat ... een nieuwe wespenfamilie bestuderen? – HymenoVaria 10: 20-25.
- Peeters, T. 2015b. Tangwespparasieten (Hymenoptera: Ismaridae) in De Kaaistoep: 41-46. – In: T. Peeters, A. van Eck & T. Cramer (red.), Natuurstudie in De Kaaistoep en aangrenzende terreinen in Tilburg. Verslag 2014, 20e onderzoeksjaar. TWM Gronden BV, Natuurmuseum Brabant & KNNV-afdeling Tilburg, 104 pp.
- Peeters, T. 2015c. Neuswespen (Hymenoptera: Diapriidae) in De Kaaistoep: 47-50. – In: T. Peeters, A. van Eck & T. Cramer (red.), Natuurstudie in De Kaaistoep en aangrenzende terreinen in Tilburg. Verslag 2014, 20e onderzoeksjaar. TWM Gronden BV, Natuurmuseum Brabant & KNNV-afdeling Tilburg, 104 pp.
- Peeters, T.M.J. 2015d. Bijdragen over Diapriidae 2. Hoeveel genera kunnen we verwachten in Nederland? – HymenoVaria 11: 61-66.
- Peeters, T.M.J. 2016a. Neuswespen (Diapriidae) in De Kaaistoep 2. *Acropiasta macrocera* nieuw voor de Nederlandse

- fauna: 71-72. – In: T. Peeters, A. van Eck & T. Cramer (red.), Natuurstudie in De Kaaistoep en aangrenzende terreinen in Tilburg. Verslag 2015, 21e onderzoeksjaar. TWM Gronden BV, Natuurmuseum Brabant & KNNV-afdeling Tilburg, 125 pp.
- Peeters, T.M.J. 2016b. Bijdragen over Diapriidae 3. Labolips innupta nieuw voor Nederland. – HymenoVaria 12: 18-20.
- Peeters, T.M.J., A. Mol & K. van Achterberg 2016. Plotseling een wespenexpert minder: herinneringen aan Pierre Thomas (1949-2016). – HymenoVaria 13: 55-58.
- Peeters, T. 2017. Gaasvliegwespen (Hymenoptera: Heloridae) in de Kaaistoep: 33-35. – In: T. Peeters, A. van Eck & T. Cramer (red.), Natuurstudie in De Kaaistoep en aangrenzende terreinen in Tilburg. Verslag 2016, 22e onderzoeksjaar. TWM Gronden BV, Natuurmuseum Brabant & KNNV-afdeling Tilburg, 80 pp.
- Peeters, T. & P. Thomas 2017. Priemwespen (Hymenoptera: Proctotrupidae) in de Kaaistoep: 37-42. – In: T. Peeters, A. van Eck & T. Cramer (red.), Natuurstudie in De Kaaistoep en aangrenzende terreinen in Tilburg. Verslag 2016, 22e onderzoeksjaar. TWM Gronden BV, Natuurmuseum Brabant & KNNV-afdeling Tilburg, 80 pp.

Theo Peeters

EIS-nieuws

Nieuwe medewerker EIS: Daan Drukker

Mijn naam is Daan Drukker, 25 jaar en net afgestudeerde bioloog aan de universiteit van Wageningen. Tijdens mijn studie is mijn interesse in planten en dieren steeds breder geworden, maar vooral mijn liefde voor insecten is erg gegroeid. Dit werd versterkt tijdens mijn stage bij EIS, waar ik werkte aan een tabel voor de eendagsvliegen. Gelukkig kan ik een tijdje blijven werken aan ongewervelden, want ik ben sinds kort aangenomen als medewerker bij bureau EIS.

Ik zal mij de komende tijd gaan inspannen voor het DNA-barcoding-project, waarmee ik nauw samenwerk met Bram Koese om van zo veel mogelijk Nederlandse macrofaunasoorten vouchers te verzamelen en fotograferen. Daarnaast ga ik me bezig houden met een aantal soortzoekers en validatieprojecten.

Nieuwe medewerker EIS: Theo Zeegers

Sinds 1 mei ben ik in dienst van EIS, met name voor het werk rond 'bestuivers'. Hoewel ik nooit professioneel bioloog geweest ben, breng ik decennia van ervaring mee als amateur. De lezer kan mij vooral kennen van de dazen- en boktorrentabellen en de Zweefvliegencatlas. Ik ben groot geworden in de Diptera (vliegen) maar kijk sinds enige jaren ook naar Aculeaten. Voor de werkzaamheden voor EIS rond bestuivers is dat een ideale combinatie! Deze zomer maak ik veel velduren in en rond akkers op de Hoekse Waard en bij Rhooen, beide onder de rook van Rotterdam. Verder ga ik met vrijwilligers experimenten doen om te kijken in hoeverre zij in staat zijn de bijenbiodiversiteit in kaart te brengen, aan de hand van eenvoudige hulpinstrumenten (zoekkaarten).

Van huis uit ben ik theoretisch natuurkundige en ik breng daarmee ook de nodige kennis van statistiek mee. Na het veldseizoen is het plan dit in te zetten voor trendanalyses van verschillende groepen insecten in ons land. Van sommige groepen weten we hoe het gaat (bijen en hommels: dramatisch slecht), maar van veel andere groepen hebben we momenteel niet meer dan een subjectieve indruk (idem).

Voor mij heeft het werk bij EIS eigenlijk maar één nadeel: dat ik niet meer op mijn supersnelle fiets naar het werk kan. Ik hoop jullie te zien of te spreken rond 'bestuivers'.

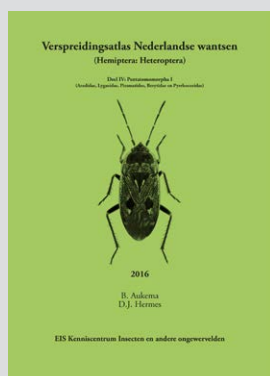

Jaarverslag 2016

Het complete jaarverslag is te vinden op eis-nederland.nl/organisatie

Publicaties

Naast twee reguliere nummers van Nederlandse Faunistische Mededelingen werd het vierde deel van de verspreidingsatlas wantsen uitgebracht (auteurs Berend Aukema en Dik Hermes). De komende jaren wordt een atlasproject geor-

ganiseerd om het vijfde en laatste deel van deze serie af te ronden. Entomologische Tabel 10 geeft een overzicht van de 36 soorten Nederlandse breedvoetvliegen, geschreven door Menno Reemer en Herman de Jong. Maar liefst 12 soorten worden als nieuw voor de Nederlandse fauna gepubliceerd.

1000-soortendagen

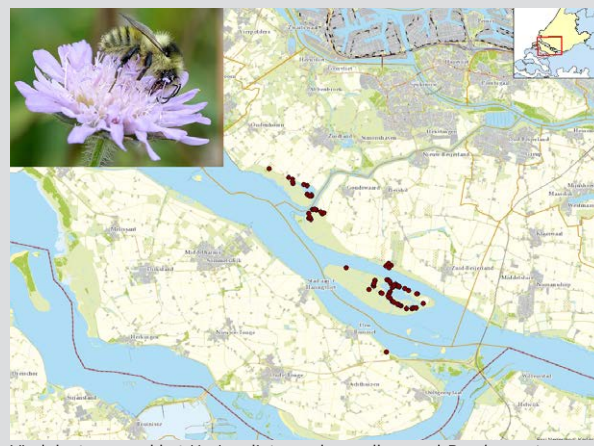
In 2016 organiseerde EIS maar liefst twee 1000-soortendagen, in Amersfoort en Haringvliet. In het stedelijk gebied van Amersfoort werden maar liefst 2582 soorten aangetroffen, waaronder enkele zeldzame. In het gebied van het Haringvliet werd een nieuwe wants voor de Nederlandse fauna aangetroffen: *Ochetostethus nanus*. Daarnaast werden nieuwe vindplaatsen van de extreem zeldzame zandhommel *Bombus veteranus* gevonden. In 2016 werd ook een uitgebreid rapport gepubliceerd over de succesvolle 1000-soortendag in het Merkske in 2015.

Opleiding

Om meer waarnemers voor insecten te interesseren werden twee nieuwe posters uitgebracht: over wantsen en sprinkhanen. Er werden circa 20 Soortzoekers (digitale determinatiesleutels) online gezet op Determineren.nederlandsesoorten.nl, onder meer over het loopkevergenus *Carabus*, schildwantsen en prachtkevers. Voor de jeugdbonden voor natuurstudie werd een bijenkamp georganiseerd op de Strabrechtse heide.

Bijenkamp op de Strabrechtse Heide (foto Roy Kleukers).

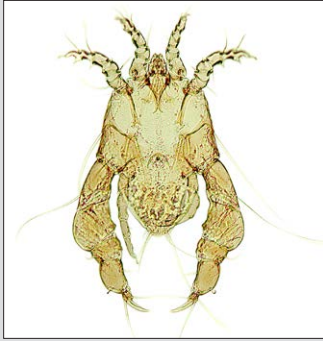
Vindplaatsen rond het Haringvliet van de zandhommel *Bombus veteranus*.

Ontdekkingen

In 2016 werden weer vele ontdekkingen gedaan op het gebied van insecten en andere kleine beestjes. Hierbij een selectie van bijzondere soorten.

Veermijt *Analges corvinus*

Deze veermijt is opgenomen op de eerste checklist van astigmaten mijten in ons land, van de hand van Henk Siepel, Herman Creemers en Bert Vierbergen. In totaal zijn nu 262 soorten astigmaten mijten uit Nederland bekend. Ze bevat vooral veel mijten die heel soortspecifiek leven op vogels en zoogdieren, als parasiet of commensaal.

Vulpenstekelstrandbeerdertje *Batillipes pennaki*

Deze 0,2 mm kleine diertjes werden door Frans Roza gemeld in het tijdschrift Het Zeepaard. Dit mariene beerdertje werd aangetroffen in de bovenste laag van nat strand langs de Oosterschelde.

Duistere wespblaaskop *Leopoldius calceatus*

In 2015 en 2016 werd deze parasiet van plooi-vleugelwespen voor het eerst in ons land gevonden.

Duistere wespblaaskop *Leopoldius calceatus* (foto Ruut Aussums).

den, in Zuid-Limburg door Ivo Raemakers en bij Eindhoven door Ruut Aussums.

Schijnknipitor *Dromaeolus barnabita*

Theodoor Heijerman en Pierre Thomas melden het voorkomen van deze kever in Nederland in het Natuurhistorisch Maandblad. De larven leven in dood hout.

Schijnknipitor *Dromaeolus barnabita* (foto Theodoor Heijerman).

Malvawants *Oxycarenus lavaterae*

In oktober 2016 vond Naomi Klunder enkele opmerkelijke rode plakken op de stam van lindebomen in Maastricht. Het bleek te gaan om enorme aggregaties (tot wel 100.000 exemplaren) van de malvawants *Oxycarenus lavaterae*, een soort die nog niet eerder in ons land was aangetroffen.

Malvawants *Oxycarenus lavaterae* (foto Roy Kleukers).

De nieuwe soorten werden gepubliceerd in onder meer Nederlandse Faunistische Mededelingen en Entomologische Berichten en verwerkt in de soortenlijsten van het Nederlands Soortenregister.

Roy Kleukers

Even voorstellen: Marco de Haas

Als student Toegepaste Biologie aan de Aeres Hogeschool in Almere loop ik een half jaar stage bij EIS. Hier houd ik mij bezig met de cicadenfamilie Cixiidae (glasvleugelcicaden). Om een goed beeld te krijgen van de verspreiding, ecologie en soorten in Nederland zoek ik collecties uit en determineer ik nagenoeg al het materiaal opnieuw. Daarnaast doe ik veel aanvullend veldwerk, voornamelijk in de zuidelijke en oostelijke delen van het land. Op deze manier hoop ik aan het eind van mijn stage een mooi overzicht te hebben van de Nederlandse Cixiidae-fauna.

Mijn interesse in de natuur begon, zoals bij velen het geval is, bij vogels. Na een aantal jaren is deze interesse echter grotendeels verdrongen door insecten. Rondzwervend tussen allerlei insectengroepen liet ik bekende groepen als libellen, dagvlinders en sprinkhanen passeren. Nadat kevers en vliegen ook geen succes bleken kwam ik terecht bij de cicaden en wantsen. In Nederland komen ruim 400 soorten cicaden voor, maar hun geringe formaat, de weinige Nederlandse literatuur en het gegeven dat vele soorten niet makkelijk te determineren zijn zorgen ervoor dat maar weinig mensen zich in deze groep verdiepen. Buiten mijn stage om concentreer ik mij voornamelijk op de Cicadellidae (dwergcicaden), met ongeveer 300 soorten de grootste familie binnen de Nederlandse Auchenorrhyncha. Voornamelijk de subfamilie Typhlocybininae (bladcicaden) kan op mijn aandacht rekenen, deze subfamilie bevat vele prachtig gekleurde soorten. Cicaden zijn nagenoeg overal en in hoge aantallen aan te treffen. Het feit dat veel soorten monofaag zijn maakt het specifiek zoeken naar bepaalde soorten nog wat gemakkelijker.

Tot slot ontvang en determineer ik graag materiaal, voornamelijk Cixiidae zijn momenteel meer dan welkom! Neem dan contact met mij op via marco.dehaas@naturalis.nl.

Aankondiging: 5000-soortenjaar Hollands Duin

Hollands Duin is een nieuw op te richten nationaal park wat een groot deel van de duinen van Zuid-Holland omvat. Het gebied loopt van Hoek van Holland tot de grens met Noord-Holland en beslaat strand, duin, binnenduïnbos, landgoederen en enkele poldergebieden. Om het nieuwe nationaal park onder de aandacht te brengen en omdat het natuurlijk ook gewoon leuk is organiseren EIS Kenniscentrum insecten, Dunea, Staatsbosbeheer, Waarneming.nl en een groot aantal andere landelijke en

regionale organisaties een 5000-soortenjaar. Een jaar lang worden een groot aantal activiteiten georganiseerd om de diversiteit van het gebied in kaart te brengen. Dit varieert van een kordag voor zeebeesten tot een nachtvlinder big-night. Insecten en andere ongewervelden gaan natuurlijk een groot deel van de soortenlijst uitmaken en veel activiteiten zullen op voor EIS relevante groepen gericht zijn. Het jaar zal groots worden aangepakt en bijna elk weekend zijn er activiteiten. Verschillende gebieden zullen worden bemonsterd met malaisevallen en potvallen, we zijn van plan om een eik te vergassen en een totaal-lijst van een boom te maken, er zullen kadavers worden uitgelegd, er komt een speciaal macrofauna weekend en, niet onbelangrijk, de zomerbijeenkomst van de NEV zal in het gebied plaatsvinden. De werkzaamheden worden uitgevoerd door vrijwilligers ondersteund door studenten, veldmedewerkers van Staatsbosbeheer en een aantal medewerkers van Naturalis. Er komt een centraal punt waar vergunningen kunnen worden aangevraagd. In de tweede helft van het jaar wordt een overzicht van alle activiteiten gepubliceerd. Op 6 januari 2018 vindt in Meijndel de aftrap plaats en gaan we proberen met excursies gericht op stranddieren, planten, mossen, vogels, waterdieren en insecten al 1000 dier- en plantensoorten te zien. In het weekend van 25-27 mei 2018 vindt een groot aantal activiteiten plaats met afsluitend eten voor alle vrijwilligers.

Tijdens het jaar worden inventarisatie activiteiten van vrijwilligers zo veel mogelijk ondersteund. Wil je gericht naar een bepaalde soortgroep gaan kijken neem dan contact op met Vincent Kalkman (vincent.kalkman@naturalis.nl)

Vincent Kalkman

Symposium Insecten voor plantenliefhebbers

Het EIS-symposium vond plaats op 28 januari 2017 te Utrecht. In totaal waren er ruim 240 deelnemers aanwezig die boeiende verhalen voorgeschoteld kregen over de relatie tussen planten en insecten, onder meer van collegasoortenorganisaties Vlinderstichting en Floron. In de Mysterie Planten Competitie moesten planten gedetermineerd worden op basis van de bijbehorende insecten. Arnold Wijker was de winnaar.

Roy Kleukers

Het symposium was met ruim 240 deelnemers druk bezocht.

Aankondiging: Symposium Bestuivers 2018

Noteer vast in uw agenda: de jaarlijkse lezingendag van EIS vindt volgend jaar plaats op zaterdag 27 januari 2018 en heeft als thema 'Bestuivers'.

John Smit

Veldgids Bijen voor Nederland en Vlaanderen

In mei dit jaar zag de *Veldgids Bijen voor Nederland en Vlaanderen* het licht. Dit is een Nederlandse bewerking van de Engelse *Field guide to the bees of Great Britain and Ireland*. De

Nederlands-Vlaamse uitgave is een initiatief van EIS Kenniscentrum Insecten en werd uitgevoerd in samenwerking met diverse Nederlandse en Vlaamse bijenkenners. Ten opzichte van de Engelse versie zijn 25 soorten toegevoegd. Een zelfde aantal niet bij ons bekende soorten is weggelaten, zodat in totaal 275 soorten in dit boek worden behandeld. Tientallen Nederlandse en Vlaamse soorten ontbreken dus nog, maar deze zijn dusdanig zeldzaam dat het in

de praktijk niet vaak zal voorkomen dat een Nederlandse of Vlaamse bij niet met dit boek op naam gebracht kan worden.

Auteur: Steven Falk. Illustraties: Richard Lewington

Uitgave: Kosmos

Vertaling: Guido Keijl

Bewerking en redactie: Menno Reemer

Prijs: 39,99 euro

Verkrijgbaar via boekhandels en diverse webshops.

Menno Reemer

Rapport bijenfauna Zuid-Holland

In opdracht van de Provincie Zuid-Holland heeft EIS Kenniscentrum Insecten een rapportage opgesteld getiteld *De bijenfauna van Zuid-Holland: trends, prioritaire soorten en belangrijke gebieden*. Vragen die beantwoord worden zijn onder andere: wat zijn de trends van de Zuid-Hollandse bijen, welke soorten zijn bedreigd, voor welke soorten heeft de Provincie een speciale verantwoordelijkheid en wat zijn belangrijke bijengebieden? De rapportage is te downloaden van de website Bestuivers.nl (zoek in de nieuwsberichten onder Actueel).

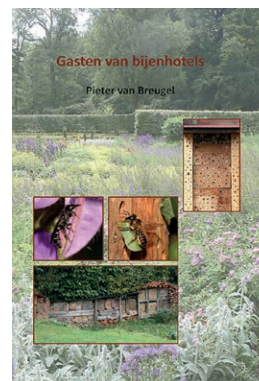

Menno Reemer

Gasten van bijenhôtels van Pieter van Bruegel weer te koop!

Bijenhôtels zijn een ecosysteem op zich. Niet alleen nestelen er allerlei fraaie bijen en wespen, maar er zwermen ook allerlei interessante parasieten bij de gaates. Het boek was al snel na verschijnen uitverkocht. Ondanks de beschikbaarheid als pdf op Bestuivers.nl bleef de vraag naar het gedrukte boek. Dat is nu weer te verkrijgen voor 27,50 euro (excl. verzendkosten) door een mailtje te sturen aan eis@naturalis.nl.

Roy Kleukers

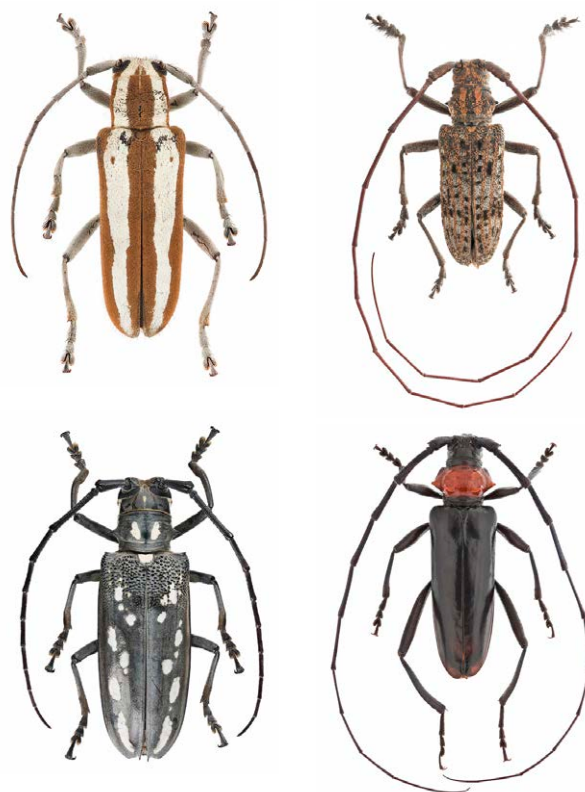

Aandacht voor exoten

EIS probeert al jarenlang op allerlei manieren exoten onder de aandacht te brengen en zo signalering en monitoring te stimuleren. We schrijven bijvoorbeeld allerlei artikelen en natuurberichten over exoten en laten ook van ons horen op de radio en in de kranten.

Samen met de andere soortenorganisaties doen we dit ook in het Signaleringsproject Exoten, waarbij het Bureau Risicoboordeling & Onderzoeksprogrammering van de NVWA de opdrachtgever is. Tijdens dit signaleringsproject worden de achterban en vrijwillige natuuronderzoekers geïnformeerd over exoten.

Afgelopen tijd hebben we voor dit project voor de exotenmodule van het Soortenregister informatie van drie soorten uitge-

Vier van de tien nieuwe (potentieel) invasieve boktorren voor de Soortzoeker Boktorren (foto's Theodoor Heijerman).

werkt: het mediterrane kustdraagatje *Tapinoma darioi*, de boktor *Monochamus sartor*, de Japanse geelschildboktor *Monochamus alternatus*, de grote Australische geelstreep *Caenoplana bicolor* en de Oost-Amerikaanse kersenboorvlieg *Rhagoletis cingulata*. Hierbij worden naast foto's steeds informatie gegeven over herkenning, gelijkende soorten, verspreiding, biotopen, levenswijze, relaties met andere soorten, schade en nut en essentiële literatuurbronnen. Ook hebben we de Soortzoeker boktorren aangevuld met (potentieel invasieve) exoten, zodat waarnemers sneller tot een determinatie kunnen komen. Van deze soorten zijn originele foto's gemaakt en die zijn verwerkt in de determinatietool: *Acanthocinus griseus*, *Batocera lineolata*, *Trichoferus campestris*, *Monochamus sartor*, *Monochamus alternatus*, *Callidiellum rufipenne*, *Saperda candida* en *Aromia bungii*. Tevens wordt op het Soortenregister van vele nieuw gemelde exoten zogenaamde exotenpaspoorten ingevuld, waarbij in een tabel informatie wordt gegeven. Op deze wijze blijft en wordt het Soortenregister het centrale informatiesysteem over de exoten die in ons land voorkomen. De projectpartners maken de gezamenlijke digitale nieuwsbrief 'Kijk op Exoten'. EIS schreef hiervoor artikelen over het mediterrane draagatje, de Chinese wolhandkrab en Aziatische boktorren. Wie het leuk vindt om zelf ook eens voor dit medium te schrijven, is daarvoor van harte uitgenodigd en kan contact met ons opnemen.

Jinze Noordijk, Ed Colijn & John Smit

Meerjarenplan 2017-2022

In 2016 is het meerjarenplan 2011-2016 van EIS geëvalueerd en het nieuwe meerjarenplan vastgesteld. EIS stelt zich ten doel om de Nederlandse ongewervelde dieren in kaart te brengen. Omdat dit ruim 20.000 soorten betreft is dit een grote opgave. EIS wil daarom het aantal actieve werkgroepen uitbreiden tot minstens 70. We willen meer nieuwe waarnemers opleiden, onder meer door het organiseren van atlasprojecten. Thematisch zal er speciale aandacht zijn voor bestuivers, macrofauna, houtbewonende fauna en stedelijke omgeving. Het plan kan hier worden ingezien: www.eis-nederland.nl/over-eis/organisatie.

Roy Kleukers

Atlas lieveheersbeestjes

De verspreidingsatlas lieveheersbeestjes werd eind juni gepubliceerd als onderdeel van een themanummer van het tijdschrift Entomologische Berichten. Het themanummer is geheel gewijd aan lieveheersbeestjes en bevat naast de atlas zeven andere artikelen. De atlas geeft een uitgebreid overzicht van de kennis over de verspreiding, fenologie, biotoop en levenswijze van de Nederlandse lieveheersbeestjes.

Het themanummer is te bestellen door het formulier op www.eis-nederland.nl/lhb in te vullen. Het nummer kost 3 euro (exclusief portokosten). Waarnemers die in 2016-2017 meer dan

tien waarnemingen van lieveheersbeestjes (met foto) hebben ingeleverd ontvangen hem gratis. Heb je meer dan 10 waarnemingen ingeleverd vermeld dat dan in het opmerkingenveld.

Vincent Kalkman

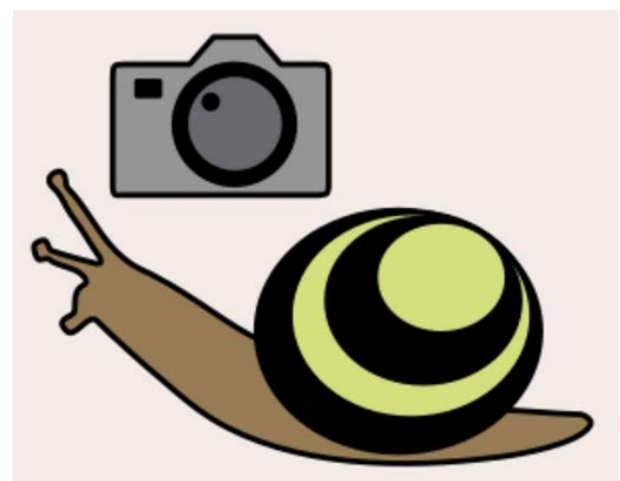

Snailsnap: maak een foto van een tuinslak en draag bij aan evolutieonderzoek

Klimaatverandering en verstedelijking zorgen voor een snel veranderende omgeving. In Nederland is de gemiddelde jaartemperatuur sinds 1950 met 1,5°C gestegen. Verstedelijking zorgt lokaal zelfs voor grotere temperatuurstijgingen en droogte. Planten en dieren moeten zich aanpassen aan deze veranderende omstandigheden. Maar kunnen zij dit wel snel genoeg? De gewone tuinslak *Cepaea nemoralis* is een algemene soort in Nederland. Tuinslakken komen in veel verschillende kleurvormen voor. De kleur van het huisje van de tuinslak bepaalt mede hoe goed de slak om kan gaan met hitte en droogte. Slakken met lichtere huisjes zullen bijvoorbeeld minder snel oververhit raken in de volle zon. Door klimaatverandering en verstedelijking wordt het dus steeds warmer in Nederland. Betekent dit dat tuinslakken daardoor ook lichter van kleur worden?

Samen met Naturalis en Waarneming.nl probeert EIS daar middels een 'citizen science' project achter te komen. Met de Snailsnap kunnen makkelijk foto's worden gemaakt en worden doorgegeven aan Waarneming.nl. Vervolgens worden de foto's door medewerkers van het project toebedeeld aan de verschillende kleurvormen op basis waarvan er een uitspraak kan worden gedaan over de verdeling van de kleurvormen over Nederland. Meer informatie over het project is te vinden op: www.eis-nederland.nl/snailsnap. Voor meer informatie: Niels Kerstens (niels.kerstes@naturalis.nl).

Vincent Kalkman

Bijen van het Dwingelderveld

In 2016 heeft EIS in opdracht van Natuurmonumenten een inventarisatie uitgevoerd van de bijen van het Dwingelderveld. Dit was deels een herhaling van de inventarisatie van 17 jaar geleden, waarvan tien deelgebieden opnieuw zijn onderzocht, aanvullend zijn nog vijf nieuwe deelgebieden meegenomen. Het belangrijkste doel was de diversiteit van het gebied in kaart te brengen en waar mogelijk een vergelijking trekken met de vorige inventarisatie. Aanvullend was er de nadrukkelijke vraag naar een analyse van de eventuele impact van voedselconcurrentie tussen honingbijen en wilde bijen.

In totaal zijn er 87 soorten bijen aangetroffen. De meest bijzondere zijn tormentilzandbij *Andrena tarsata* (Rode Lijst: ernstig bedreigd), heidehommel *Bombus humilis* (Rode Lijst: bedreigd) en de zeldzame zadeldwergzandbij *Andrena falsifica*. Voor alle drie de soorten geldt dat deze vrijwel uitsluitend nog in de provincie Drenthe voorkomen en waarvoor het Dwingelderveld een belangrijk rol speelt in het behoud van de soort in Nederland. Of zelfs mogelijk de enige huidige bekende populatie bevat, zoals in het geval van *A. tarsata*.

De heidehommel is een van de belangrijkste bijensoorten van het Dwingelderveld (foto John Smit).

Naast bovengenoemde soorten zijn er nog 13 andere soorten van de Rode Lijst aangetroffen. Drie karakteristieke soorten zijn helaas niet teruggevonden en het is onduidelijk of deze nog in het gebied voorkomen: noordelijke klaverzandbij *Andrena intermedia* (Rode Lijst: gevoelig), heidekegelbij *Coelioxys conica* (Rode Lijst: bedreigd) en ericabij *Megachile analis* (Rode Lijst: kwetsbaar).

Voor de mogelijke impact van eventuele voedselconcurrentie tussen wilde bijen en honingbijen is een samenvatting gegeven van de gepubliceerde recente inzichten en een kaart gegeven van de impact van de standplaatsen van de bijenkasten op het gebied, rekening houdend met een actieradius van een kleine 2,5 kilometer, terwijl dit kan oplopen tot wel 6 kilometer. Uit de betreffende kaart blijkt duidelijk dat het hele gebied onder invloed staat van honingbijen. We adviseren om bij het plaatsen van honingbijenkasten rekening te houden met terreindelen die voor bijzondere bijen van belang zijn. Het Dwingelderveld is een bijzonder gebied met een bijzondere bijenfauna. Het rapport is te downloaden van onze website: www.eis-nederland.nl/ rapporten.

John Smit

Bijen Overijssel

De provincie Overijssel is de afgelopen jaren bezig geweest met het opstellen van een bijenagenda teneinde de achteruitgang van de bijen een halt toe te roepen. Deze agenda is inmiddels door tientallen partijen ondertekend en er is een kerngroep gevormd waarin diverse partijen vertegenwoordigd zijn, waaronder EIS. Doel van de kerngroep is om de verschillende werkvelden met elkaar te verbinden en een kwaliteitsborging te geven. De eerste stap die nu gezet gaat worden is het in kaart brengen van alle initiatieven die lopen in de provincie. Kortom bent u actief in de provincie Overijssel en heeft u zich ingezet voor bijen of bent u dat van plan, vul dan hier de enquête in: <https://nl.surveymonkey.com/r/bijenoverijssel>

John Smit

Nederlandse Faunistische Mededelingen

Nummer 48 van NFM bevat een groot aantal relatief korte artikelen, met een grote variatie aan onderwerpen. Veel kevers, vliegen en wespen, maar ook wantsen, cicaden, een pissebed, watermijt, garnaal en zelfs de cactusworm.

Wie Nederlandse Faunistische Mededelingen en Entomologische Tabellen wil ontvangen kan voor 22,50 euro per jaar donateur worden van EIS, zie www.eis-nederland.nl/over-eis/donaateur-worden.

- 1 T. Faasen – Zwervende platbek *Pipiza accola* nieuw voor Nederland (Diptera: Syrphidae)
- 7 Th. Heijerman & G.J.A.M. Lommen – *Polistichus connexus*, een nieuwe loopkever voor Nederland (Coleoptera: Carabidae)
- 15 Th. Zeegers & K. Goudsmits – De gestreepte distelboktor *Agapanthia cardui* nieuw voor Nederland (Coleoptera: Cerambycidae)
- 19 M.B.P. Drost & Th. Heijerman – *Rhizophagus fenestralis*, een nieuwe keversoort voor Nederland (Coleoptera: Monotomidae)
- 27 A.W.M. Mol & C.J. Zwakhals – De houtwesp *Tremex* en zijn drie *Megarhyssa*-sluipwespen in Nederland (Hymenoptera: Siricidae, Ichneumonidae)
- 39 A.W.M. Mol – De bladwesp *Macrophya crassula* toch in Nederland (Symphyta: Tenthredinidae)
- 45 B. Aukema, T. Martens, N. Klunder & J. Prijs – Nieuwe en interessante Nederlandse wantsen VII (Hemiptera: Heteroptera)
- 55 C.F.M. den Bieman & J.D.M. Belgers – Drie dwergcicaden nieuw voor Nederland: *Alebra neglecta*, *Allygus maculatus* en *Penestragania apicalis* (Homoptera: Auchenorrhyncha: Cicadellidae)
- 63 M.P. Berg & A. Krediet – De kalkribbel *Haplophthalmus montivagus*, een nieuwe pissebed voor de Nederlandse fauna (Isopoda: Trichoniscidae)
- 69 M.J. Sanabria & M. Scheepens – *Piersigia koenikei*, een zeldzame watermijt nieuw voor Nederland (Acari: Hydrachnidia)
- 75 M.A. Faasse – The first record of the skeleton shrimp *Caprella scaura* in Northwestern Europe (Crustacea: Amphipoda)
- 79 G.W.N.M. van Moorsel, M.A. Faasse, D. Tempelman & M.S.S. Lavaleye – De cactusworm *Priapulius caudatus* in Nederland (Priapulida)

- 87 Th. Zeegers – De zwarte vlieg *Bibio longipes*, een late herfstsoort nieuw voor Nederland (Diptera: Bibionidae)
- 95 E. de Bree – Twee soorten van het vliegengenus *Diastata* nieuw voor Nederland (Diptera: Diastatidae)
- 103 P.L.Th. Beuk & J.D.M. Belgers – Een herziene checklist van de Nederlandse Lauxaniidae (Diptera: Lauxaniidae)

Entomologische Tabellen

In 2017 is deel 11 over de Nederlandse watermijten (auteur: Harry Smit) in voorbereiding. Deze zal aan het eind van het jaar verschijnen. Daarnaast wordt er door auteurs gewerkt aan diverse delen, onder meer schietmotten, springstaarten (genera), aaskevers en eendagsvliegen.

Roy Kleukers

Nederlands Soortenregister

In juni is de nieuwe soortenlijst voor soorten van mariene en brakke wateren in www.nederlandsesoorten.nl verwerkt. Onderzoekers van Naturalis Biodiversity Center, Wageningen Marine Research en GiMaRIS hebben deze lijst van 1909 soorten opgesteld. De Noordzee telt 1284 soorten, waarvan 6% exoten. Via het Uitgebreid zoekscherm kan de lijst gefilterd worden. De website bereikte in juni een mijlpaal. Er zijn nu meer dan 10.000 soorten van minstens één foto voorzien.

Roy Kleukers

Nieuwe publicaties Jeugdbondsuitgeverij

De Jeugdbondsuitgeverij is de laatste tijd zeer actief met het uitbrengen van insectentabellen. Naast de vijfde druk van de sprinkhanentabel zijn er in 2017 maar liefst drie fraaie, nieuwe tabellen verschenen: over kniptorren (Anne Krediet & Koen Verhoogt), roofvliegen (Reinoud van de Broek & André Schulten) en wolzwevers (John Smit). De laatste twee zijn tabellen nieuwe stijl. Hierbij staan niet de dichtome sleutels, maar de fraaie veldfoto's centraal. Een toegankelijke nieuwe manier van determineren, die zeer zal aanspreken bij natuurfotografen en waarnemers van Waarneming.nl. De prijs is zoals gebruikelijk weer zeer schappelijk: sprinkhanen (7 euro), kniptorren (5 euro), roofvliegen (14 euro) en wolzwevers (7 euro). Te bestellen bij www.jeugdbondsuitgeverij.nl/insecten.

Roy Kleukers

